JURNALUL IOANEI EM. PETRESCU ŞI PARADIGMA SCRISULUI FEMININ

Drd. Melinda CRĂCIUN

Universitatea „Petru Maior", Târgu –Mureş

Abstract

Starting from Bachelard's dichotomy between *animus/anima*, the paper tries to prove that Ioana Em. Petrscu's *Journal* applies for the paradigm of feminine writing. We discuss just some elements, such as lucid self-analysis, the quest for the self, patience or introspection, in the idea that '«Total reading » of the literary work remains an ideal – but also a utopia – of critics, but multiplying readings (points of view) actually compensates total reading whose nostalgia flows, though, in the pages of any critic construction, no matter how lucid it is'. (Configurations)

Paradigma scrisului feminin

În cartea sa *Poetica reveriei*[1], Gaston Bachelard (pe linie fenomenologică şi pe urmele lui Jung) susţine că în Psyché-ul uman, fie că e vorba despre un bărbat sau o femeie, cooperează şi se confruntă un *animus* şi o *anima.* Bărbatul cel mai viril, spune el, are pe lângă un *animus* puternic şi o *anima*, ce poate avea uneori manifestări paradoxale. În acelaşi timp, şi cea mai feminină femeie are determinări psihice care dovedesc existenţa în ea a unui *animus*. „Viaţa socială mondenă, cu rivalităţile ei care amestecă genurile, ne învaţă să ne înăbuşim manifestările de androginie. Dar în reveriile noastre, în marea singurătate a reveriilor noastre, când suntem atât de profund eliberaţi, încât nici nu ne mai gîndim la rivalităţile posibile, tot sufletul nostru se impregnează de influenţa lui *anima*."[2] Bachelard caută să demonstreze că reveria, în starea ei cea mai simplă şi mai pură, ţine de *anima*, în timp ce visul de *animus*. „Reveria fără drame, fără evenimente, fără complicaţii ne dă adevăratul repaus, repausul femininului. Ea ne dăruieşte dulceaţa vieţii. Dulceaţă, lentoare, linişte..."[3] Plecând de la schema bachelardiană a dihotomiei *animus / anima* putem accepta că există o anumită parte a prozei literare guvernate de *anima* (Jung susţinând că poezia este în întregime un rezultat al sensibilităţii feminine) ca rezultat al reveriei, cu trăsături precum sentimentalism, susceptibilitate, ingenuitate erotică, emoţii metafizice, rafinament, speculativitate, intimitate etc. Aceasta ar aparţine unei paradigme a scrisului feminin, ce poate cuprinde atât proză

[1] Gaston Bachelard, *Poetica reveriei*, traducere din limba franceză de Luminiţa Brăileanu, prefaţă de Mircea Martin, Editura Paralela 45, Piteşti, 2005.
[2] Ibidem., pag. 68.
[3] Ibidem., pag.28.

BDD-A23601 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:08 UTC)

scurtă cât şi romane (poezia ține de un alt demers demonstrativ) ale unor epoci şi curente diverse.

În acelaşi timp**,** Virginia Woolf, când spunea, prin anii '30, că o femeie, dacă ar scrie ca o femeie, ar pune lucrurile în ordinea lor firească, adică ar fi atentă mai ales la fragmentare, desfăşurare şi ordinea aşteptată, nu se referea nici la feminitatea construită social, nici la sexul biologic. Scriitoarea se gândea mai ales la o unificare – în scris – a minții şi la o punere în ordinea firească a faptelor literare. A insista pe latura feminină sau pe cea masculină a scrisului nu e decât o formă de a „sensibiliza" sau de a „raționaliza" resorturile interioare ale scrisului şi de a clasifica mai uşor o realitate oricum destul de puțin supusă teoriilor, afirma Simona Şora[4]. A fi „masculin de feminină sau feminin de masculină" – cum le cerea autoarea femeii care scrie ca femeie, dar şi bărbatului care îşi impune, în scris, doar „latura masculină a gândirii" – nu înseamnă altceva decât respectarea complexității, stranietății şi inovației din scrisul oricărui scriitor care îşi merită numele. Virginia Woolf pune în discuție „mintea androgină, sonoră şi spongioasă care transmite emoția fără dificultate" tocmai fiindcă este în mod natural „nedivizată, incandescentă şi creatoare", şi foloseşte sintagma de „scriitură feminină" valorificând aspectul ei sensibil şi misterios.

„Literatura feminină" – componentă a paradigmei scrisului feminin

În perioada interbelică, în anii 20 – 30, la noi se scrie o literatură ce se iveşte, susține Doina Uricariu[5] dintr-un „labirint de nelinişti şi interogații", literatură intelectualizantă şi citadină, caracterizată prin sentimentalism, susceptibilitate, ingenuitate erotică, emoții metafizice, rafinament, speculativitate, intimitate, o literatură analitică şi obsesivă. Specialiştii au conchis, începând cu Lovinescu şi Călinescu, faptul că multe din aceste trăsături sunt specifice literaturii scrise mai ales de femei şi au cuprins textele şi pe autoarele lor sub restrictiva umbrelă a „literaturii feminine". Puține sintagme critice au avut parte de mai multă neîncredere şi condescendență, decât aceea de „literatură feminină". „Sintagma «literatură feminină» a avut [...] un efect de nivelare şi de anihilare, de integrare, dar şi de unificare şi uniformizare, depersonalizare chiar, sub una şi aceeaşi emblemă, cu consecințe opuse individualizării, capabile să arunce vălul anonimatului asupra acestui gen de proză, scriitoarele devenind astfel autoare ale unor variațiuni pe aceeaşi temă."[6] În critică, perioada interbelică e dominată de eticheta pusă de George Călinescu, ce susținea că femeilor, în scris, le lipseşte interesul „pentru ideile generale, pentru finalitățile îndepărtate ale universului,

[4] *Regimul artelor şi munițiilor,Puzzlecturi,* în „Dilema veche", Anul III, nr.112 - 23 martie 2006.
[5] În volumul *Ecorşeuri*, Structuri şi valori ale poeziei româneşti moderne, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1989, pag. 33.
[6] Liana Cozea, *Prozatoare ale literaturii române moderne,* Oradea: Biblioteca Revistei Familia, 1994, pag. 15;

BDD-A23601 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:08 UTC)

pentru simboluri, pentru problema morții cosmice. Viața simțurilor, a căminului şi a societății, cu încrederea implicită în aceste valori, sunt singurele aspecte cultivate."[7] Şerban Cioculescu afirmă că scriitoarele „fac din afectivitate şi aproximație psihologică o vagă profesie"[8], sondându-şi sufletul cu o „luciditate monstruoasă" după modelul Hortensiei Papadat – Bengescu, dând impresia, până la urmă, de variațiuni pe aceeaşi temă. Chiar şi Nicolae Balotă, analizând opera lui Henriette Yvonne Stahl, afirmă că „în creația lor prozatoarele sunt orientate exclusiv spre domeniul experiențelor erotice [...] a împlinirii vieții"[9], deci apropierea de proza lor s-ar putea face numai din această direcție, iar demersul ar fi inutil, nimic nou nu se poate descoperi.

Totalitatea acestor observații, ce converg înspre ideea reducționistă că literatura scrisă de femei se rezumă la analiza psihologică şi sondarea vieții subterane prin introspecție, dovedesc superficialitatea cu care criticii au abordat acest palier, dovedindu-se nerăbdători cu un tip de scriitură ce necesită o mai mare atenție pentru a-şi putea dezvălui nuanțele. Poate că într-o perioadă atât de efervescentă a literaturii române, grăbită să recupereze tot teritoriul pierdut în secolele trecute nu s-a găsit timpul necesar, mai ales când nume sonore au etichetat şi clasat „fişierul" cu sentință irevocabilă. „Introspecția, deci sondarea vieții subterane, excesul de analiză psihologică devin calitatea şi defectul de căpătîi al epicii feminine. În aceeaşi măsură în care întruneşte elogii, va declanşa şi reproşuri, conducînd, în final, la etichetări definitive, cu valoare axiomatică, fără putința vreunei corectări sau ameliorări ulterioare.[10] Corectări au fost totuşi realizate de cercetătoare precum sau Elena Zaharia - Filipaş sau Liana Cozea, care au consacrat volume întregi pentru repunerea în discuție a unor autoare şi revalorificarea operelor acestora. Elena Zaharia-Filipaş, cunoscuta editoare a lui Ion Vinea, în volumul *Studii de literatură feminină,* (editura Paideia, Bucureşti, 2004) consideră *literatura feminină* ca fiind o etichetă convențională, desemnând *literatura scrisă de femei*, având (cu excepțiile de rigoare) ca subiect feminitatea şi ipostazele ei. Ea nu susține existența unei scrieri feminine, fiind clar antilovinesciană în chestiunea feminității literare, ci deconstruieşte minuțios, actual şi cu umor, modelul de feminitate, în cele şase puncte (instinctualitate, pudoare, mister, sentimentalism, lirism şi subiectivitate) pe care criticul de la „Sburătorul" le schițează în *Critice*. Pe poziții diferite față de exegeții interbelici, pentru care literatura era doar o vocație bărbătească, Elena Zaharia-Filipaş studiază variatele ipostaze ale *scrieturii feminine / literaturii scrise de femei*, de la sburătoristele Hortensia Papadat-

[7] George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a doua, revăzută şi adăugită, Ediție şi prefață de Al. Piru, Bucureşti: Editura Minerva, 1982, pag. 737;
[8] Şerban Cioculescu, *Aspecte literare contemporane*, *1932 – 1947*, Bucureşti: Editura Minerva, 1972, pag. 304;
[9] Nicolae Balotă, *Henriette Yvonne Stahl. Între zi şi noapte*, „*România literară* " 4, nr 14, 1 aprilie 1971, p. 14 – 15;
[10] Liana Cozea, op.cit., pag 13.

BDD-A23601 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:08 UTC)

Bengescu, Ticu Archip, Henriette Yvonne Stahl, Lucia Demetrius, Cella Serghi sau Ioana Postelnicu, la Dana Dumitriu sau Ileana Vulpescu. Interesant este că, deşi respinge (cu argumente) existența unei scrieri feminine, înlocuind criteriul sexului biologic sau al diferenței de gen cu afirmarea unei tematici, sensibilități, creativități feminine şi a unui statut ontologic diferit al femeii, precum şi a unei granițe culturale a feminității, Elena Zaharia-Filipaş descrie o serie de modalități practice de interiorizare, în proza scrisă de femei (cu excepția parțială, de maturitate, a Hortensiei Papadat-Bengescu), ce caută să refuze modelul, să-l sfideze sau să i se opună total, oferind astfel premisele circumscrierii unei paradigme a scrisului feminin.

Liana Cozea, în toate cele cinci volume destinate autoarelor, din care două monografii[11], va suprapune total sintagma de „literatură feminină" literaturii scrise de femei, deşi este de acord şi domnia sa că există câteva coordonate ce pot fi reperate şi la scriitori precum Camil Petrescu sau Anton Holban ori Max Blecher. Autoanaliza lucidă, excesul de sondare a psihicului uman pe de o parte şi senzualitatea, erotismul, căldură iradiantă, pe de altă parte nu sunt singurele trăsături ce definesc literatura scrisă de femei, precum nu lipsesc nici din unele scrieri ale bărbaților. Liana Cozea numeşte „literatură feminină" acea „tradiție a scrisului feminin [...] ca spațiu literar distinct oarecum asemănătoare literaturii engleze – «feminine prose» sau «women′s writing»"[12], despre care la noi, susține ea, se poate vorbi abia în primele decenii ale secolului al XX-lea.

Eugen Negrici conchide că „Nici stilul, nici viziunea artistică şi nici planul moralei actului creator nu furnizează destule argumente viabile pentru a ataşa un sex anume literaturii."[13] Nici nu se pune problema ataşării unui sex literaturii, ci este vorba de trasarea unor principii care disting legăturile şi opozițiile fundamentale între noțiuni dominante cu funcție de comandă şi control al gândirii, manifestate în scris în operele literare. Dacă operele prezintă printre trăsături intimitate, framentaritate, sensibilitate, luciditate, introspecție ş.a.m.d., atunci pot fi înscrise într-o paradigmă a scrisului feminin.

Jurnalul – componentă a paradigmei scrisului feminin

Structură deschisă prin excelență, definită drept expresie a unui efort de reconstruire a identității, jurnalul continuă să suscite interesul criticilor şi al istoricilor literari, generând

[11] *Prozatoare ale literaturii române moderne*, Oradea: Biblioteca Revistei Familia, 1994, *Cvartet cu prozatoare,* Oradea: Biblioteca Revistei Familia, 1997, *Dana Dumitriu, Portretul unei doamne*, cu o postfață de Nicolae Manolescu, Piteşti: Ed. Paralela 45, Colecția Deschideri, Seria Universitas, 2000, *Exerciții de admirație şi reproş - Hortensia Papadat-Bengescu* – Piteşti: Editura Paralela 45, Colecția Deschideri, Seria Istorie literară, 2002, şi *Confesiuni ale eului feminin*, Piteşti: Editura Paralela 45, Colecția Deschideri, 2005.
[12] Liana Cozea, *Prozatoare ale literaturii române moderne,* ed. cit. pag. 10.
[13] Eugen Negrici, *Iluziile literaturii române*, Editura Cartea românească, Bucureşti, 2008, pag. 205.

BDD-A23601 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:08 UTC)

discuții diverse în ceea ce privește ambiguitatea structurală, statutul său literar sau raportul dintre instanțele textului (autor/narator/personaj). Teoreticienii tratează jurnalul intim mai întâi ca mod de a trăi („manière de vivre"), abia apoi ca gen literar.

Departe de a epuiza polimorfismul său constitutiv, definițiile potențează fascinația exercitată de confesiune, sugerând diverse posibilități de explorare a scriiturii în cauză: ca lipsă de imaginație, ca oglindire a eului, ca gen al incertitudinii, ca procedeu literar, în fine, ca modă, strategie, eşec etc. Fixarea aşa-numitelor „clauze", care-i asigură funcționarea şi-i determină structura definitorie, trădează primele dificultăți de construcție ale genului. Toate concluziile la care ajung cercetătorii converg spre ideea că textul confesiv nu se încadrează în limitele unui gen canonic. Practica demonstrează că abaterile sunt frecvente, iar metamorfozele formale şi variațiile tematice devin o cutumă în diaristica actuală. Pe de altă parte, reticențele față de jurnalul intim lansează alte numeroase întrebări care vizează funcționalitatea textului, utilitatea sa. În asemenea circumstanțe, o definiție completă pare o utopie, dar una care poate fi depăşită prin conjugarea altor două definiții: una de tip structural, evidențiind specificitatea genului, cealaltă de tip funcțional, relevând utilitatea, scopul scriiturii confesive. Sub aspect structural, jurnalul intim se defineşte prin câteva „legi" care îi determină configurația şi îl diferențiază de genurile conexe (autobiografia, memoriile, corespondența, biografia). În viziunea lui Eugen Simion, este vorba de şase „clauze" care fundamentează poetica jurnalului intim: fragmentarismul, calendaritatea, simultaneitatea, sinceritatea, autenticitatea şi confidențialitatea.

În ceea ce privește funcțiile textului confesiv, cercetătorii au identificat diverse motive de a ține un jurnal intim: de la motivul de ordin psihologic, religios, terapeutic la cel tragic şi estetic. Este o temă mereu deschisă, pentru că sunt atâtea motivații de a ține un jurnal câte jurnale există. În majoritatea cazurilor, jurnalul are funcția de aide-mémoire, salvând fragmentele existenței de confruntarea cu timpul, cu moartea. Motivația psihologică este fundamentală pentru diariştii care țin jurnalul pentru a se cunoaşte pe sine. Nu este o funcție în exclusivitate a jurnalului, de vreme ce studiul ființei profunde intră în categoria mai largă a literaturii subiective (v. memoriile, autobiografia). Există , totuşi o deosebire de nuanță: în timp ce autorul de memorii caută să se facă cunoscut, diaristul caută să se cunoască. Scopul prioritar al diaristului este autocunoaşterea, dar acest demers nu elimină posibilitatea de a se face cunoscut prin intermediul textului confesiv, proiectat ca autoanaliză. Aşa cum cunoaşterea de sine nu poate fi înțeleasă în afara conştiinței propriei individualități, naşterea jurnalului intim ca „gen al sinelui" (E. Simion) este provocată de apariția conştiinței personalității individului şi a libertății sale de a se gândi pe sine ca unicitate şi, totodată, de a încerca să se situeze în lume. Este, de fapt, acelaşi tip de naştere ca şi în cazul literaturii scrise

BDD-A23601 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:08 UTC)

de femei, dacă ținem cont că scrisul (pentru femei) a însemnat debutul unui proces de emancipare, de dezlegare de constrângerile societății patriarhale şi chiar de tirania falocrată. Acest proces a presupus la început, în faza lui exhibitorie, o bravare a eliberării de complexe şi o înfruntare, în forme specifice, a pudibonderiei. A fost, până la urmă, o căutare a propriei individualități, o încercare a femeii de a se situa în lume.

Creat de latura umană ce ține de anima, caracterizat prin sentimentalism, susceptibilitate, ingenuitate erotică, autoanaliză lucidă, exces de sondare a psihicului uman, senzualitate, erotism, căldură iradiantă, emoție metafizică, rafinament, speculativitate, jurnalul intim, fie că e scris de bărbați sau de femei, poate fi încadrat într-o paradigmă a scrisului feminin.

Jurnalul Ioanei Em. Petrescu şi paradigma scrisului feminin

„Singurul meu erou, ştiu, nu pot fi decât eu însămi."

(Ioana Em Petrescu, *Jurnal*.)

Una dintre cele mai interesante scrieri diaristice nedestinate publicării, ce poate sta mărturie posibilității construirii paradigmei scrisului feminin, aparține Ioanei Em. Petrescu.[14] Este adevărat că autorul, ca femeie, îşi poate înscrie lucrarea mult mai uşor într-o astfel de paradigmă, datorită însăşi naturii sale umane, dar să nu uităm faptul că vorbim despre un critic literar ce s-a impus posterității tocmai prin rigoare şi o mare limpezime a cugetării. Structurarea criteriilor şi a conceptelor într-un sistem defineşte demersul unitar şi totalizant al lucrărilor sale, este de părere Ion Vlad[15], iar o sintagmă „Configurații", conform căreia în abordarea scriitorilor guvernează parcă nevoia „de a organiza realul, de a-i da formă, de a-l face inteligibil la nivelul percepției, geometrizându-l", pare a-i caracteriza întreg demersul critic. Plecând de la un mod configurationist de a înțelege dinamic forma, ea construieşte un model generativ deosebit de eficient, mai ales că pentru aceste ipoteze teoretice autoarea a căutat temeinice argumente în biologie, fizică, filozofie, psihologie sau artă. Ioana Em. Petrescu instituie un dialog eu – operă – lume, ce „se realizează după un desen şi un ritm specific. Studiul individualului conduce spre arhetipal, dezvăluind modelele interne şi înțelesurile de profunzime ale operei, criticul (în persoana căruia fuzionează istoricul şi teoreticianul) dezvăluindu-se pe sine însuşi...", consideră Georgeta Antonescu[16]. Şi Sanda

[14] *Jurnal (1959 – 1990)*, Ediție îngrijită de Rozalia Borcilă şi Elena Neagoe, Cuvânt înainte de Elena Neagoe, Postfață de Carmen Mușat, Pitești, Editura Paralela 45, 2005.

[15] *Conceptele istoriei literare şi fascinația textului*, în *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu*, volum realizat de Diana Adamek şi Ioana Bot, Editura Dacia, Cluj, 1991, pag. 57.

[16] *Recuperarea tradiției*, în *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu*, volum realizat de Diana Adamek şi Ioana Bot, Editura Dacia, Cluj, 1991, pag. 77.

BDD-A23601 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:08 UTC)

Cordoş susţine că actul critic pe care îl propune autoarea este eminamente dialogal, „atât în sensul comunicării vii cu textul, cât şi în sensul deja numit de «contextualizare ceva mai largă», adică provocarea în textul însuşi a unei stări dialogale, a deschiderii sale spre istoria literaturii sau, cel mai adesea, spre un model cultural."[17] Astfel, lucrările Ioanei Em. Petrescu[18] depăşesc sfera criticii şi chiar a poeticii literare, pentru a configura o filosofie a culturii, urmărind producerea sensului în creaţia culturală, deoarece, consideră ea, existenţa umană este ontologic culturală.

Născută şi educată într-o familie intelectuală de mare ţinută, a căutat, la rândul ei să construiască în juru-i sentimentul de castă al unei unităţi spirituale elitiste.[19] „De la Ioana Em. Petrescu am învăţat patetismul condiţiei noastre intelectuale orgolioase, de la ea am deprins ştiinţa de a duce lucrurile până la capăt şi de a nu le abandona decât cu preţul înfrângerii care generează un nou început, şi apoi altele, în serie continuă, dar tot de la ea am rămas cu deliciul complet al unor mici nimicuri ale vieţii, cu ştiinţa profundă a jocului existenţial, şi cu convingerea că aceste delicii ilicite trebuie savurate până la capăt, fiindcă starea de intelectualitate ca atare nu poate fi concepută ca o tensiune continuă, nimicitoare, destructivă: dimpotrivă e nevoie să înveţi să te şi destinzi pe alocuri, să dizolvi tensiunea gândului continuu şi a ideii în mişcare prin mici gesturi sau reverii ocazionale defulante, fiindcă, altfel, regularitatea tensionată a vieţii devine în mod inevitabil oprimantă, trăită monoton, ca o obsesie – şi-n cele din urmă, ca o mortificare."[20] Cuvintele lui Ştefan Borbely vorbesc pentru toate generaţiile de studenţi ce-au intrat în contact cu ea, deoarece, alături de spiritul critic şi erudiţia dobândită prin ani mulţi de muncă susţinută, a fost un charismatic profesor, iubit şi admirat de studenţii săi, pe care nu o dată, în epistolele americane, îi numeşte, cu afectivitate, „copii". „A fost un model uman impecabil, fără crispări şi fără inflexibilităţi catedratice pedante, care-şi trăia superioritatea ca joc cu sine şi cu ceilalţi, ca sublimare ludică."[21]

Lectura jurnalului, dar şi a scrisorilor americane, alături de opera critică, duce spre concluzia bachelardiană că scriitorul Ioana Em Petrescu, în operele sale, pe lângă fermitatea şi cerebralitatea guvernate de *animus,* dă dovadă de răbdare, pudoare, mister, sentimentalism,

[17] Sanda Cordoş, Căutând sensul lumii, în *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu*, volum realizat de Diana Adamek şi Ioana Bot, Editura Dacia, Cluj, 1991, pag. 112.
[18] antum:*Eminescu. Modele cosmologice şi viziune poetică*, Bucureşti, Editura Minerva, 1979, *Eminescu şi mutaţiile poeziei româneşti*, Cluj, Editura Dacia, 1989, *Ion Budai Deleanu şi eposul cosmic*, Cluj, Editura Dacia, 1974, *Configuraţii,* Cluj, Editura Dacia, 1981; postum, *Ion Barbu şi poetica postmodernismului*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1993, *Eminescu - poet tragic,* Iaşi, Editura Junimea, 1994, *Molestarea fluturilor interzisă (scrisori americane, 1981-1983), 1998, Modernism. Postmodernism. O ipoteză,* Cluj, Casa Cărţii de Ştiinţă, 2003*, Studii de literatură română şi comparată,* Cluj, Casa Cărţii de Ştiinţă, 2005.
[19] Ştefan Borbely, *Ironii, jocuri, şăgălnicii*, în „Familia", nr.2, februarie, 2001.
[20] Ibidem, pag. 45.
[21] Ibidem., pag. 46.

BDD-A23601 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:08 UTC)

lirism sau subiectivitate permițând clasarea, cel puțin a jurnalului, într-o paradigmă a scrisului feminin.

„Din mine, ca om, n-oi scoate niciodată o capodoperă." susținea la 13 ianuarie, 1967. La cei 25 de ani pe care îi avea atunci, autoarea se confrunta cu o profundă criză de identitate, ce se reia pe parcursul cărții, dezvăluind o tensiune acerbă şi permanentă dintre eul profund şi eul social, luminând o latură a vieții interioare trăită cu mare intensitate şi puțin cunoscută celor ce-au avut privilegiul de-a-i fi prin preajmă. Fabricarea unei „Ioane de comandă" şi refularea unei „Ioane pe care o înăbuş tot timpul" (pag. 214) conduce uneori spre crize în care „Nu mai am nici puterea spre a-mi juca mie însămi un personaj sau altul."(pag. 227) Aici intervine rolul de mediator al jurnalului în care, scriind profund eliberată, fără a se gândi la obligații sociale sau la judecata vreunui ochi extern, se abandonează sieşi, eliberându-se. „Adică precis: singurul mod real de a exista onest mi se pare a fi pentru mine posibilitatea de a scrie. Să mă eliberez de îndoieli, de spaime, de mine, exprimându-mă. Şi, în acelaşi timp, să-mi motivez prin creație inutilitatea asta absolută. Salvarea etc. etc. etc." Trăieşte intens, cerebral, intelectual fiecare moment al vieții consemnat, poate şi pentru că „Ioana intrase în Universitate cu Universitatea în ea. O simțeam, noi, colegii de an ca şi irigată de îmblânzite seve ale culturii, inițiată, cumva." scrie Ion Pop în *Portret de grup...* [22]. Caietul al treilea, cu care începe *Jurnalul*, şi care prezintă evenimentele începând cu terminarea liceului şi admiterea la facultate, poate sta mărturie în acest sens. Printre rânduri, afirmația lui Ion Pop se ancorează în mărturisiri precum cea din 26. VII. [1959] „Cumplitul examen de maturitate l-am luat cu felicitări din partea comisiei etc. etc. Mă aşteaptă însă un alt examen, mai frumos, dar mai greu: admiterea. Am început să-nvăț, ceea ce-mi procură o deosebită plăcere." (pag.15) Citeşte foarte mult, fişează, emițând judecăți asupra cărților citite, (Maeterlink, *L'oiseau bleu*, este „o carte superbă", Holban e văzut ca „un Marcel Proust al României", iar Simone de Beauvoir, *Amintirile unei fete cuminți* este „O carte pe care o citeşti cu inima."), apropiindu-se aici de Jeni Acterian, care, în al ei jurnal[23], recurgea de multe ori la analize detaliate ale operelor lecturate. Între cele două jurnale pot fi găsite mai multe similitudini cum ar fi şi faptul că ambele ființe trăiesc un acut sentiment al singurătății, pe care uneori şi-l doresc, alteori caută să-l alunge, dar o dată alungat, şi-l doresc din nou. „Acum stau, îngrozitor de singură, scriu, citesc şi... aştept. Am mai trăit de atâtea ori sentimentul ăsta al unei singurătăți grele de aşteptare, pline de dorința unei prezențe exterioare, care să mă trezească, să-mi inoculeze un tonifiant, să aducă puțină viață proaspătă într-o minte prea

[22] *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu*, volum realizat de Diana Adamek şi Ioana Bot, Editura Dacia, Cluj, 1991, pag. 17.
[23] *Jurnalul unei fete greu de mulțumit*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2005;

BDD-A23601 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:08 UTC)

încărcată de abstractizări"(pag. 29), scria Ioana Petrescu în pragul majoratului. Nici Jeni Acterian, în ciuda aparenţelor (merge la filme, teatru, spectacole, se întâlneşte cu diferite persoane din anturajul familiei), nu este o fiinţă socială. „Ce bine e în singurătate, cu Proust în faţa ta."[24] Înzestrate cu o luciditate neobişnuită vârstei, diaristele recurg mereu la autoanaliză, rezultatul fiind adeseori izolarea, închiderea în sine, eventual în compania lecturilor şi compunerea unui alt *eu*, care să corespundă cât de cât aşteptărilor.

Ioana Em Petrescu este conştientă, încă de foarte tânără, că „Viaţa trebuie trăită, nu citită", aşa cum i-o spune şi J.: „Dar, ca să trăieşti, îţi trebuie forţă, hotărâre, putere, iar eu sunt slabă, sunt fiinţa pe deplin încredinţată hazardului."(pag. 14) Lamentaţiile adolescentei sunt, pe de o parte specifice vârstei, însă conştientizarea neputinţei conferă un tragism aparte scriiturii, ce domină întreg jurnalul. Revine din când în când la ideea că viaţa în lume e, de fapt, un şir de tranzacţii, un compromis, ai cărui termeni se schimbă din mers: „Am impresia că nu mai am nici o resursă interioară. E un cerc vicios. Felul ăsta de viaţă mă seacă. Pentru a mă recuceri, întreagă, mi-ar trebui un gest de voinţă. Ar trebui să schimb multe şi-n primul rând, să mă schimb pe mine." (pag. 148) Din această perspectivă, jurnalul vorbeşte despre tensiunea permanentă dintre eul lăuntric şi eul social, fără a disipa aura de mister ce s-a construit în jurul acestei personalităţi complexe. Despre pluralitatea eurilor vorbeşte şi ea explicit, atunci când recunoaşte că este adeseori nevoită să se reconstruiască în personaje, mai mult sau mai puţin apropiate de ceea ce e ea în lăuntrul ei: „Şi mai demult, el era atît de intim încît eu trăiam în faţa lui deschis, ca-n cea mai deplină singurătate... Acum mi-am compus însă şi pentru el un personaj. Dar un personaj în a cărui strictă intimitate trăiesc aproape tot timpul, care se impune treptat, care mă dă la o parte şi a cărui principală ocupaţie e să mă facă să uit de mine. [...] Ordonat, meticulos. Orice trăznaie, interzisă. Orice intimă şi spontană derută, suprimată."(pag 214) Se revendică, deci, prin paginile jurnalului, nevoia de recuperare fie şi în parte, de înţelegere a lucrurilor pe care credea că le-a pierdut, amintiri din existenţa ei pre-socială. Dacă, aşa cum reiese din aceste pagini, dar şi din scrisorile pe care le trimite din Los Angeles către cei dragi, nu face chiar ce vrea, se consolează că poate să (mai) fie ce vrea, să nu răspundă la stimuli, să se deghizeze. Astfel va scrie despre teama că va ajunge ceva, nu ştie încă sigur ce anume, că are cândva de dat socoteală pentru cât s-a plictisit, fără rost, în viaţă, despre întîlnirile întîmplătoare care au rămas (sau nu...) fără efect, despre gândurile pe care şi le ascultă, cu strângere de inimă, ştiind că e singura care le înţelege.

În ultimul caiet, autoarea caută să dea câteva explicaţii în ceea ce priveşte rostul jurnalului, construind astfel, un fel de poetică a sa, în asentimentul cercetătorilor care susţin că

[24] idem. pag. 62.

BDD-A23601 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:08 UTC)

cei mai buni teoreticieni ai jurnalului sun diariştii înşişi. „Să ne lămurim, deci – de când mă ştiu, recurg la jurnal în situații de nemulțumire (cu lumea, cu mine etc.) care trebuie clasificate şi implicit exorcizate.” (pag. 251) O funcție psihologică deloc neglijabilă, dacă ne gândim că în „falsul” dialog ce se instituie între diaristul ce scrie şi cel ce se scrie, sunt lămurite platonician multe din problemele existențiale, se găsesc rezolvările adecvate şi sunt vindecate rănile deschise. „Ce leac! Cred că «dragă Jurnalule» m-a mai scos dintr-un impas. Şi încă dintr-unul destul de al dracului, că-ncepusem să-mi număr diazepamele tezaurizate.”(pag. 247) sau mai încolo, „Aşa e că leacu-i bun? Cu ce lacrimi mă pornisem să scriu, bântuită de toate adierile catastrofale ale timpului (sentimentul cela nedefinit şi sugrumător care m-a destrămat întotdeauna). Pentru moment, pare că am scăpat.” (pag. 259). Interesantă este suprapunerea propriei identități cu cea a jurnalului: „... pentru mama, eu sunt cam ce e jurnalul pentru mine: groapa de nisip unde îți îngropi, pe şoptite, vorbele care altfel te-ar sufoca. Şi cred că toate plângerile astea – exorcizate prin clarificare, poate – fac din nenorocitul de jurnal un fel de pavăză a decenței – o garanție că nu-i împovărez pe alții cu nemulțumirile mele.”(pag. 225) Nevoia de clarificare este una din funcțiile esențiale ce se desprind din aceste rânduri, personajul diarist percepând claritatea ca o condiție *sine qua non* a existenței. În funcție de aceasta putem defini raportul ei cu sine, cu Liviu, cu mama, cu prietenii, cu boala sau cu timpul. Acestea sunt numai câteva coordonate ce străbat jurnalul care, chiar dacă respectă legea Blanchot, precum şi celelalte clauze despre care vorbeşte Eugen Simion (fragmentarismul, sinceritatea, autenticitatea şi confidențialitatea), e guvernat de o unitate interioară de care, cu siguranță e responsabil animus. Latura feminină a scriiturii este însă cea care poate fi mult mai uşor detectată de-a lungul textului, una dintre trăsăturile acesteia, răbdarea, fiind un atribut ce se degajă din fiecare pagină. Apreciată direct de către Edgar Papu pentru pasiunea şi răbdarea cu care tratează orice temă de cercetare, ea însăşi răspunde că este vorba de o „trăsătură specific feminină, un fel de transfigurare în spirit, plecată de la aplicarea răbdătoare a împletirii dantelelor.”[25] Răbdarea, ca atribut specific feminin, este explicat de Edgar Papu în articolul citat mai sus prin „trăirea în nedreptate” la care a fost supusă femeia de-a lungul istoriei, existență învinsă prin răbdare, ca singura garanție a supraviețuirii. Dacă ne gândim la dureroasa luptă cu boala, dusă de autoare pentru supraviețuire, într-adevăr răbdarea, dar şi o severă autodisciplină o declară învingătoare până în nefericita zi de 1 octombrie, 1990. „...disciplinându-mă – şi înăsprindu-mă, poate – am învățat (la clinică, mai ales) să înghit enorm şi să plâng apoi, pe săturate, pe sub pătură” (pag. 254)

[25] Edgar Papu, *Inventivitate şi exactitate*, în *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu*, volum realizat de Diana Adamek şi Ioana Bot, Editura Dacia, Cluj, 1991, pag. 8.

BDD-A23601 © 2009 Editura Universității „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:08 UTC)

Dar şi alte forme de răbdare se degajă din text. Răbdarea cu care se caută pe sine de la începutul jurnalului, de la „Nu ştiu nici eu ce vreau!”, la:”Ce înseamnă să fiu eu? Până unde exist eu?” (pag. 224), sau până la „Şi totuşi, sunt un om. Sunt un axis mundi pentru o sumedenie de dezaxați.” (pag. 243) Aceasta nu e, totuşi, o concluzie, ci doar o constatare. Căutând să se înțeleagă pe sine, ea face un gest de autoconservare, deoarece fiind constrânsă de responsabilitățile sociale la dedublare, riscă să-şi piardă eul lăuntric, pierdere percepută fatal ca pierdere a sinelui. Visează la capodoperă, la a-şi cunoaşte mecanismul interior, pentru a-l putea stăpâni. În ciuda acestui fapt, „Trăiesc în impulsuri. Iau foc pentru o idee, mă epuizez înainte de-a o fi epuizat, apoi o uit.” (pag. 230) Drumul căutării de sine duce, inevitabil, spre raportul eului cu timpul. „Timpul care poate însemna, în orice clipă, moarte.” (pag 231) Frica de timp va fi învinsă prin scris şi dorința de a-l învinge, de a găsi clişee pentru a-l păcăli domină mai ales partea ultimă a jurnalului. „Mi-e frică de timp şi-l înăbuş, ca să nu simt cum mă înăbuşe el?” (20 X 1968)

Răbdarea cu care-şi trăieşte dragostea pentru Liviu, merită nuanțată, având în vedere faptul că Ioana Em. Petrescu se consideră printre puținii fericiți cărora le-a fost dat miracolul iubirii. „Dragostea asta nu e un pact de toleranță sau de conviețuire, oricât de completă. E o alegere; [...] E o fatalitate, dar şi un act de conştiință. Iubindu-l renunț mereu, întruna, la un milion de posibilități. Renunț conştient, renunț cu bucurie şi cu mândrie, renunț nu pentru că trebuie, ci pentru că sunt fericită să-i fac în fiecare clipă darul ființei mele întregi şi pure.” (pag. 226) Disperarea cu care încearcă să nu transforme această iubire într-o „cârjă pentru neputință”, se construieşte adeseori în fraze patetice, pline de imperative ce trădează luciditatea cu care şi-a trăit viața, din fragedă copilărie, de după pierderea timpurie a tatălui, prima mare iubire. „Am vrut să fac filologia ca să pot repune în circulație (profesionist şi competent) cărțile tatei – moştenirea sângelui şi a numelui meu, dar şi obiectul unei mari şi adevărate iubiri, care trecea de mica mea persoană individuală.” (pag. 265)

Lucidă se dovedeşte a fi şi în analiza propriei-i scrieturi. Recitindu-şi caietele în 1975 nota: „M-a pus naiba să le recitesc şi n-am mai aruncat nimic, deşi m-am simțit adesea jenată. Cam seamănă celebra mea «luciditate» cu cutia de rezonanță pentru ohtături adese.” (pag. 241) Deşi recunoaşte că şi-a transformat jurnalul „într-un fel de «plângătoriu»”, renunțând la el când nu mai avea nevoie de „vrăji”, pentru că „un dialog real şi nemaipomenit de adevărat, de frumos, mi-a fost dăruit”(pag. 251), revine în ultimii ani de viață la el, din dorința de a-l scuti pe soțul ei de obsesivele-i temeri. Pe măsură ce ne apropiem de finalul consemnărilor, apar mărturisiri ale felului în care autoarea şi-a gândit, scris şi judecat propriile cărți.

„*Budai – Deleanu* a fost pentru mine o – totuşi plăcută – pierdere a libertății...[...] Dar *Eminescu* n-a mai fost un joc – decât, poate, un joc cu moartea, travestit, ascuns.” (pag. 256 -

BDD-A23601 © 2009 Editura Universității „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:08 UTC)

257) Felul în care îşi analizează receptarea dovedeşte încă o dată, dacă mai era nevoie, că autoarea se cunoştea destul de bine şi îşi aprecia corect scrierile, fără a se lăsa furată de întâmpinările elogioase ori critice, ci analizându-le, uneori ironic, realizând adesea exegeza exegezei cu mare rafinament.

Mai există în jurnal şi câteva pagini impregnate de lirism, fără a deranja însă prin abundenţă, dar există şi exerciţii de autodisciplină demne de o reală invidie. Analiza atentă a textului permite descoperirea unui personaj fascinant, dar orice demers critic se dovedeşte, până la urmă, o pânză a Penelopei, permiţând cu uşurinţă deconstruirea pentru ca mai apoi să se poată reconstrui o altă perspectivă. Însă, aşa cum susţine autoarea, în *Configuraţii*[26] „«Lectura totală» a operei rămâne un ideal – dar şi o utopie – a criticii, însă multiplicarea lecturilor (a punctelor de vedere) suplineşte în fond lectura totală, a cărei nostalgie pluteşte, totuşi, în paginile oricărei construcţii critice, oricât ar fi ea de lucidă."

Considerat pe rând, de cei câţiva exegeţi aplecaţi asupra cărţii „lipsit de literaritate"[27] sau „Mărturie scrisă a vieţii de dincolo de scris"[28], jurnalul Ioanei Em. Petrescu rupe vălul criticului puternic, rece în pasionalitatea lui, pentru a lăsa la vedere tenebrele introspectiei, aducând un argument în plus, dacă mai era necesar, în favoarea dualităţii Psiche-ului.

„Doamnei", cum o numiseră studenţii ei[29] i-au fost daţi doar 50 de ani de viaţă, în care să convingă posteritatea că merită atenţia ce, din păcate, i-a fost doar parţial acordată în timpul vieţii de critica de întâmpinare, şi la fel, după dispariţia sa prematură. Mulţi cosideră publicarea jurnalului un act de violare a intimităţii atât de straşnic păzite. Privită strict ca mărturie a omului de dincolo de cărţile ei şi citită doar din unghiul căutării de senzaţii pe care ţi le oferă pânditul peste gardul vecinului, astfel de imputări s-ar putea susţine parţial, dar chiar şi aşa, însemnările zilnice din primul caiet şi notările tot mai rare din celelalte două nu hrănesc deloc curiozitatea cititorului avid de „povestea senzaţională" a vieţii Ioanei Em. Petrescu. Aşa cum nota şi Ioana Bot în *Postfaţa* volumului *Molestarea fluturilor interzisă*[30] „Cei mai dezamăgiţi vor fi cititorii care vor căuta în *epistolar* (iar în cazul nostru în *Jurnal*, *s.n.*) o altă Ioana Petrescu, în chip misterios ascunsă privirilor noastre în celelalte cărţi ori în viaţa cotidiană"(pag. 256) Afirmaţia are valabilitate doar pentru cei care au cunoscut-o realmente pe Ioana Petrescu, pentru noi, ceilalţi, care vedem azi în ea marele eminescolog

[26] Ed.cit. pag. 81.
[27] Nicoleta Sălcudeanu, în *Retina lui Orfeu* din „Cuvântul", Nr. 3 (333), Aprilie, 2005.
[28] Dana Petroşel, în *Omul de dincolo de nume* din Convorbiri literare, Nr. 9 / septembrie 2005
[29] conform mărturiilor din volumul colectiv *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu*, volum realizat de Diana Adamek şi Ioana Bot, Editura Dacia, Cluj, 1991.
[30] *scrisori americane, 1981-1983*, Ediţie alcătuită, postfaţă şi note de Ioana Bot, Editura Didactică şi Pedagogică, R.A., Bucureşti, 1998.

BDD-A23601 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:08 UTC)

ardelean, se conturează prin jurnal şi epistolar, un personaj fascinant şi pitoresc, lucid şi chinuit de propria-i luciditate, care şi-a asumat destinul de a nu fi ca ceilalți.

„Deopotrivă ca universitar şi ca scriitor, Ioana Em. Petrescu a reprezentat, cel puțin pentru cei care au avut norocul să-i fie studenți şi să-i perceapă prezența charismatică, un simbol al intelectualului pur: acela care, ridicându-se deasupra accidentelor istorice şi chiar a celor biografice, nu trăieşte decât din (şi prin) pasiunile intelectului."[31] *Jurnalul* aduce un argument în plus, față de considerațiile celor care au cunoscut-o, în favoarea voluptății cu care şi-a trăit experiențele, a mobilelor intime care-au a stat la baza acțiunilor exterioare ei, completând profilul unei personalități complexe, fără a-i înlătura aura de mister ce-a învăluit-o de-a lungul timpului. Modul în care-şi scrie jurnalul, cu răbdare pentru fiecare detaliu, pudoare, sentimentalism, dar analizând lucid şi cu fervoare orice sentiment sau gest, folosind introspecția ca mijloc de elucidare, permit înscrierea cărții în paradigma scrisului feminin, fără a trimite, prin aceasta, la sexul biologic al autorului.

BIBLIOGRAFIE

Bibliografia operei

Petrescu, Ioana Em., *Jurnal*, Piteşti, Editura Paralela 45, 2005.

Petrescu, Ioana Em., *Eminescu. Modele cosmologice şi viziune poetică*, Bucureşti, Editura Minerva, 1979, ed. a II- a, Piteşti, Editura Paralela 45, Colecția „Deschideri", Seria „Universitas", 2000.

Petrescu, Ioana Em., *Ion Budai Deleanu şi eposul cosmic*, Cluj, Editura Dacia, 1974.

Petrescu, Ioana Em., *Configurații*, Cluj, Editura Dacia, 1981, ed. a II-a, Cluj, Casa Cărții de Ştiință, 2002.

Petrescu, Ioana Em., *Eminescu şi mutațiile poeziei româneşti*, Cluj, Editura Dacia, 1989.

Petrescu, Ioana Em., *Ion Barbu şi poetica postmodernismului*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1993.

Petrescu, Ioana Em., *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu,* volum realizat de Diana Adamek şi Ioana Bot, Cluj, Editura Dacia, 1991.

[31] Virgil Podoabă*, Probitatea şi probele,* în *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu*, volum realizat de Diana Adamek şi Ioana Bot, Editura Dacia, Cluj, 1991, pag. 91.

BDD-A23601 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:08 UTC)

Petrescu, Ioana Em., *Eminescu - poet tragic*, Iaşi, Editura Junimea, 1994, ed. a II-a, Iaşi, Editura Junimea, 2001.

Petrescu, Ioana Em., *Molestarea fluturilor interzisă* (scrisori americane, 1981-1983), Ediție alcătuită, postfață şi note de Ioana Bot, Editura Didactică şi Pedagogică, R.A., Bucureşti, 1998.

Petrescu, Ioana Em., *Modernism. Postmodernism. O ipoteză*, Cluj, Casa Cărții de Ştiință, 2003.

Petrescu, Ioana Em., *Studii de literatură română şi comparată*, Cluj, Casa Cărții de Ştiință, 2005.

Bibliografie critică

Acterian, Jeni, *Jurnalul unei fete greu de mulțumit*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2005.

Bachelard,Gaston, *Poetica reveriei*, traducere din limba franceză de Luminița Brăileanu, prefață de Mircea Martin, Editura Paralela 45, Piteşti, 2005.

Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a doua, revăzută şi adăugită, Ediție şi prefață de Al. Piru, Bucureşti: Editura Minerva, 1982.

Cioculescu, Şerban, *Aspecte literare contemporane*, *1932 – 1947*, Bucureşti: Editura Minerva, 1972.

Cozea, Liana, *Confesiuni ale eului feminin*, Piteşti: Editura Paralela 45, Colecția Deschideri, 2005.

Cozea, Liana, *Cvartet cu prozatoare,* Oradea: Biblioteca Revistei Familia, 1997.

Cozea, Liana, *Dana Dumitriu, Portretul unei doamne*, cu o postfață de Nicolae Manolescu, Piteşti: Ed. Paralela 45, Colecția Deschideri, Seria Universitas, 2000.

Cozea, Liana, *Exerciții de admirație şi reproş - Hortensia Papadat-Bengescu* – Piteşti: Editura Paralela 45, Colecția Deschideri, Seria Istorie literară, 2002.

Cozea, Liana, Prozatoare *ale literaturii române moderne*, Oradea: Biblioteca Revistei Familia, 1994.

Jung, C. G., *În lumea arhetipurilor*, trad. din l. germană, prefață, comentarii şi note de Vasile Dem. Zamfirescu, Bucureşti, Editura „Jurnalul Literar", 1994,.

Jung, C. G., *Psihologie şi alchimie,* vol. I, *Simboluri onirice ale procesului de individuație*, trad. de Carmen Oniți, Bucureşti, Editura Teora, 1996.

le Rider, Jacques, *Jurnale intime vieneze*, Editura Polirom, Iaşi, 2001.

Lejeune, Philippe, *Pactul autobiografic*, Bucureşti, Traducere de Irina Margareta Nistor, Bucureşti, Editura Univers, 2000.

BDD-A23601 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:08 UTC)

Mihăieş, Mircea*, Cărţile crude. Jurnalul intim şi sinuciderea,* Timişoara, Editura Amarcord, 1995.

Mihăieş, Mircea*, De veghe în oglindă,* Bucureşti: Editura Cartea Românească, 1988.

Negrici, Eugen, *Iluziile literaturii române*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2008.

Simion, Eugen, *Ficţiunea jurnalului intim*, vol. I *Există o poetică a jurnalului?*, vol. II *Intimismul european*, vol. III, *Diarismul românesc,* Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2001.

Simion, Eugen, *Genurile biograficului*, Bucureşti, Ed. Univers Enciclopedic, 2002

Zaharia-Filipaş, Elena, *Studii de literatură feminină*, Editura Paideia, Bucureşti, 2004.

În periodice

Anghelescu, Mircea, *A scrie si a publica un jurnal,* în „Observator Cultural", Numarul 252-253, decembrie, 2004.

Balotă, Nicolae, *Henriette Yvonne Stahl. Între zi şi noapte*, „România literară " 4, nr 14, 1 aprilie 1971, p. 14 – 15;

Borbely, Ştefan, *Ironii, jocuri, şăgălnicii,* în „Familia", Nr. 2, Februarie, 2001, pag.45.

Petraş, Irina, *Spaţii clujene*, în „Saeculum", nr. 5-6, 2006.

Petroşel, Dana, *Omul de dincolo de nume* în „Convorbiri literare", Nr. 9 / septembrie 2005.

Sălcudeanu, Nicoleta, *Retina lui Orfeu* în „Cuvântul", Nr. 3 (333), Aprilie, 2005.

Şora, Simona, *Regimul artelor şi muniţiilor,Puzzlecturi,* în „Dilema veche", Anul III, nr.112 - 23 martie 2006.

Vasilache, Simona, *Cota de avarie* în „România Literară", nr 4, 2005.

Bibliografie electronică

http://www.online-literature.com/virginia_woolf/

BDD-A23601 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:08 UTC)